

ПЕДАГОГИКА ИЛИМДЕРИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

Алтыбаева М., Сооронбаева К.

**МАГИСТРДИК БИЛИМ БЕРҮҮ ПРОГРАММАЛАРЫНДА
ОКУТУУНУН НАТЫЙЖАЛАРЫН ДОЛБООРЛОО ЖАНА ОКУТУУ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ТАНДОО МАСЕЛЕЛЕРИ**

Алтыбаева М., Сооронбаева К.

**ПРОБЛЕМЫ ВЫБОРА ТЕХНОЛОГИЙ ОБУЧЕНИЯ
И ПРОЕКТИРОВАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ ОБУЧЕНИЯ МАГИСТЕРСКИХ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ**

M. Altybaeva, K. Sooronbaeva

**PROBLEMS OF THE CHOICE OF TECHNOLOGY
TRAINING AND DESIGNING THE LEARNING OUTCOMES
OF MASTER EDUCATION PROGRAMS**

УДК: 378.22(371.3)

Билим берүүнүн эки деңгээлдүү системасында өзгөчө орунду магистратура ээлейт. Магистрдик программа ишмердиктин кесиптик сферасында кесиптик-инсандык сапаттарды жана изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү өнүктүрүүгө багытталган. Учурда жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарттарынын талаптарына ылайык бардык багыттар боюнча негизги билим берүү программаларын ар бир жогорку окуу жай өз алдынча иштеп чыгат. Негизги билим берүү программасынын негизги түзүүчүсү болуп бүтүрүүчү окууну аяктаганда эмнени жасай ала тургандыгын аныктоочу окутуу натыйжалары эсептелет. Учурда негизги билим берүү программаларынын интеграцияланган окутуу натыйжаларын долбоорлоонун жана баалоонун методологиялык негиздери жетишээрлик изилдене элек. Жогорку билим берүүдө окутуу натыйжасына багытталган мамиле кандайдыр бир курсту окутууда жана долбоорлоодо артыкчылыктарга ээ. Окутуу натыйжасына багытталган мамиле окуу программаларын иштеп чыгууда, окутуу жана баалоо практикасында түшүнүктүүлүккө, тактыкка, ачыктыкка алып келет. Окутуу натыйжаларына өтүү окутууда жана үйрөтүүдө жоопкерчиликтин жогорулашына жана окуу программасы менен дал келе тургандай окуу курсунун дизайнын түзүүгө жардам берет. Максаттуу долбоорлонгон окутуу натыйжалары студенттердин жетишүүсүнө карата тактыкка алып келет жана алардын канааттануусун жогорулатууга жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат. Окутуу натыйжалары жана таксономиясы азыркы күндө жогорку билим берүүдө борбордо турат. Алар «окуу програм-

маларын теңдөөгө» жетишүүгө мүмкүнчүлүк түзөт. Макалада Ош мамлекеттик университетиндеги билим берүү багыттары боюнча окутуу натыйжаларын долбоорлоо проблемаларын изилдөөнүн айрым тыянактары «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын мисалында каралды. Ошондой эле негизги билим берүү программасын ишке ашырууда эффективдүү окутуу технологияларын тандоонун ролу аныкталды.

Негизги сөздөр: мамлекеттик билим берүү стандарты, билим берүү программасы, окутуу натыйжалары, компетенция, окутуу технологиялары, магистрдик программа, магистр, магистратура, долбоорлоо, баалоо.

В двухуровневой системе образования особое место занимает магистратура. Магистерская программа направлена на развитие профессионально-личностных качеств и исследовательской компетентности в профессиональной сфере деятельности. В настоящее время по требованию новых государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования каждый вуз самостоятельно разрабатывает основные образовательные программы по всем направлениям. Основным компонентом основной образовательной программы считаются результаты обучения, определяющие, что в состоянии делать учащиеся в конце учебной деятельности. Однако, методологические основы проектирования и оценки интегрированных результатов обучения основной образовательной программы недостаточно изучены. Подход, основанный на результатах, дает ряд преимуществ для тех, кто преподает и проектирует курсы в высшем образовании. Например, они приносят ясность, точность и про-

зрачность в разработке учебных программ, практику преподавания и оценивания. Переход к результатам обучения открывает дизайн курса для лучшего согласования учебных программ и подотчетности в преподавании и обучении. Хорошо продуманные результаты обучения приносят ясность ожиданий в отношении успеваемости учащихся и открывают новые возможности для повышения удовлетворенности учащихся. Результаты обучения и таксономия обучения в настоящее время являются центральными для преподавания и обучения в высшем образовании. Они представляют возможности для достижения того, что обычно называют "выравниванием учебных программ". В статье рассмотрены некоторые заключения по исследованию проблем проектирования результатов обучения образовательных направлений в Омском государственном университете, на примере магистерской программы «Физико-математическое образование». А также рассматривается подбор эффективных технологий обучения с целью реализации основной образовательной программы.

Ключевые слова: государственный образовательный стандарт, образовательная программа, результаты обучения, компетенция, технологии обучения, магистерская программа, магистр, магистратура, проектирование, оценивание.

In the two-level education system, a special place is occupied by the magistracy. The master's program is aimed at the development of professional and personal qualities and research competence in the professional sphere. Currently, at the request of the new state educational standards of higher education, each University independently develops basic educational programs in all areas. The main component of the basic education programme is the learning outcomes, which determine what students are able to do at the end of their studies. However, the methodological basis for the design and evaluation of integrated learning outcomes of the basic education programme is are insufficiently studied. The results-based approach provides a number of benefits for those who teach and design courses in higher education. For example, they bring clarity, accuracy and transparency to curriculum development, teaching and evaluation practices. The transition to learning outcomes opens up course design to better curriculum alignment and accountability in teaching and learning. Well-designed learning outcomes bring clarity to expectations about student performance and open up new opportunities to increase student satisfaction. Learning outcomes and learning taxonomy are now Central to teaching and learning in higher education. They provide opportunities to achieve what is commonly referred to as "curriculum alignment". The article deals with some conclusions on the study of the problems of designing the learning outcomes in educational areas at the Osh state University, on the example of the master's program "Physical and mathematical education". And also the selection of effective learning technologies for the implementation of the basic educational program is considered.

Key words: state educational standard, educational program, learning outcomes, competence, learning technologies, master's program, master, magistracy, project, evaluation.

Эмгек рыногунун динамикалуу өзгөрүү шартында магистрант кыска убакытта жаңы кесипти өздөштүрүү, квалификацияны өзгөртүү, же билимин улантуу жана аң-сезимдүү түрдө өзүнүн турмуштук пландарын координациялоого ылайык билим алат. Магистратурада билим алуу аналитикалык, изилдөө иштери менен алектенүү мүмкүнчүлүгүн берет, илимий жана башкаруучулук карьерага даярдайт. Мындай даража менен престиждүү ишке орношуу жана карьералык өсүүнү ишке ашыруу бир кыйла жеңил. Ал эми ваканттык орундарга конкурстар жарыяланганда сөзсүз магистр даражасы бар кандидат артыкчылыкка ээ болот.

Магистрдик билим берүү – ишмердиктин кесиптик чөйрөсүндө изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү жана кесиптик-инсандык сапаттарды өнүктүрүүгө багытталган магистрдик программаны адис тарабынан өздөштүрүү процесси жана анын жыйынтыгы.

Магистратура даярдоонун бир багытынан (профилден) башка багытына өтүүгө, же базалык билимди толуктоого мүмкүнчүлүк түзөт. «Бакалавр-магистр» системасы түрдүү профилдеги жалпы жана адистештирилген билим берүүнү комбинациялоого жардам берет.

Магистратурада эки жылдык окуу мөөнөтү мурунку натыйжаларды прогноздоо жолу менен жаңы кесиптик компетенцияларга кайрадан басым жасайт, б.а. билим берүү натыйжалары динамикалык мүнөзгө ээ экендиги көрүнүп турат.

Жогорку билим берүүнүн экинчи деңгээлинде магистрдин компетенциялары изилдөөчүлүк компетенттүүлүккө басым жасоо менен андан ары адистешүүнү чагылдырат. Магистратурадагы билим берүү процессинин өзгөчөлүгү студенттердин инсандык жеке керектөөлөрүнүн жана эмгек рыногунун талаптарына ылайык адистешүүдө турат. Тереңдетилген адистештирилген магистрдик даярдыктын окутуу натыйжалары да адистештирилген мүнөзгө ээ болот. Окутуу натыйжаларынын да адистештирилген мүнөзү алардын профессионалдык күтүүлөрүнө, магистранттын жана жумуш берүүчүлөрдүн талаптарына релеванттуулугун көрсөтөт.

Ошентип, магистратурада интеграцияланган инсандык мүнөздөмөлөрдү б.а. кесиптик жетилгендиктин, адамдын кесиптик өнүгүүсүнүн, кесиптик ишмердикти комплекстүү көрө билүүсүнүн калыптануу көрсөткүчүн түзүү жүрөт. Магистратурада окуу процессин уюштуруунун жана окутуу натыйжаларын мүнөздөөчү субъекттердин (магистранттардын) өзгөчөлүктөрүнүн окутуу натыйжаларынын мүнөзүнө болгон таасири 1-таблицада берилет [1].

1-таблица

Магистратурада билим берүү процессинин/субъекттин өзгөчөлүгү	Натыйжалардын мүнөзү
Окуу мөөнөтү 2 жыл (кыска мөөнөт)	– узак мөөнөттүү натыйжалар – динамикалык мүнөзгө ээ
Адистештирилген магистрдик даярдык	– натыйжалардын адистештирилген мүнөзү – билим берүү натыйжаларынын релеванттуулугу
Билим берүү процессин индивидуалдаштыруу	– жекече (индивидуалдуу) натыйжа – натыйжалардын уникалдуулугу жана кайталангыстыгы
Субъекттин өзгөчөлүгү: – Студенттердин статусу жана «чондугу» – Ар түрдүү баштапкы (старттык) шарттар – Илимий жана окуу ишмердүүлүгүнө жогору деңгээлде мотивация	– натыйжалардын магистранттардын жеке, кесиптик тажрыйбасынан жана магистранттын өзүнөн көз карандылыгы – билим берүү натыйжаларынын жекече жыйындысы – конкреттүү сферада натыйжаларды оперативдүү колдонуу – магистранттын өз натыйжаларын билүүсү – окутуу натыйжаларына жоопкерчилик

Азыркы күндө мамлекеттик билим берүү стандарттарынын (МББС) талаптарына (4.1.1. пункт) ылайык республиканын бардык ЖОЖдору ар бир багыт боюнча негизги билим берүү программаларын (НББП) өз алдынча иштеп чыгууга милдеттүү [2]. ОшМУда да бул багытта алгылыктуу иштер аткарылып келүүдө. Тактап айтканда, НББПлардын сапатын баалоо максатында 2015-2016-окуу жылынан бери ички эксперттик топтор түзүлүп, билим берүү программаларынын максаттары, анын университеттин миссиясына шайкеш келиши, НББПнын окутуу натыйжаларын (ОН) аныктоо процедурасы, жазылышы (формулировкасы), анын ББПнын максаттары менен дал келүүсү, бардык кызыкдар тараптардын талаптарына шайкештиги, ОНдорго жетүүнү жана өзгөртүүлөрдү киргизүүнү камсыз кылуучу механизмдер, баалоо каражаттарынын түзүлүшү, сапаты, о.э. алардын ОНдорго багытталышын аныктоо боюнча окуу-методикалык документтер талдоого алынып келет. Мындай аракеттер аркылуу ОНдордун окуу процессин уюштуруудагы орду өтө маанилүү экендигин процессин бардык катышуучуларынын аңдап түшүнүүсүнө алып келери сезилерлик байкалып калды. Айрыкча акыркы эки жылда окуу жай программаларды көз карандысыз аккредитациялоону ишке ашырып жаткандыгына байланыштуу, ОНдорго тиешелүү маселелер тыкыр иликтенип, талкууланып, алынган тыянактардын негизинде оңдоп түзөө иштери тынымсыз жүргүзүлүп жатат.

Билим берүү чөйрөсүндө сапаттын кепилдигин камсыздоодо эң актуалдуу болуп жаткан билим берүү программаларын (ББП) аккредитациядан өткөрүүдө көз карандысыз аккредитациялык агенттиктер ББПнын максаттары, окутуудан күтүлүүчү натыйжалары,

аларды аныктоо процедуралары, окутуунун натыйжаларын баалоо боюнча критерийлердин негизинде өз баасын беришүүдө.

ОшМУнун аккредитация жана билим берүүнүн сапаты департаменти тарабынан системалуу түрдө НББПнын сапатына мониторинг жүргүзүүсүнүн, алардын кызыкдар тараптар менен талкуулоо иш-чараларынын байма-бай өткөрүлгөндүгүнүн натыйжасында билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларынын аныкталышы барган сайын конкреттүүлүккө, формулировкасынын тактыгына ээ болууда. Тагыраак айтканда, кээ бир НББПлардын ОНдорунун формулировкасы көлөмдүү (бир нече сүйлөмдөн туруп), МББСтеги бир нече компетенциялар бириктирилип жазылып, түшүнүүгө кыйынчылык жарата тургандай татаал сүйлөмдөр аркылуу берилип келген. Айрым компетенциялар бир нече ОНдордо кайталанган фактылар орун алган жагдайлар бар эле. Аккредитациялоочу агенттиктердин айрым программаларга берген баасында эки деңгээлдин (бакалавр-магистр) ОНдорунда сезилээрлик айырмачылыктар байкалбайт деген тыянактар кездешет. Мындан НББПлардын ОНдорун аныктоо жана аларды долбоорлоонун методологиялык негиздери жеткиликтүү эмес деген бүтүм чыгарууга болот.

НББПнын окутуу натыйжаларын жазууда дисциплиналардын, курстардын окутуу натыйжаларынын баарын механикалык түрдө бирге чогултуп койгонго болбойт. Эреже катары окутуу натыйжаларын жазуу «Ушул программа бүткөндө студенттердин төмөнкүлөргө жөндөмдүү болушу күтүлөт» фразасы менен башталышы максатка ылайык. Бул фразадан кийин жогоруда дисциплина, курс үчүн окутуу натыйжаларына байланыштуу каралган принциптерге

ылайык жазылган окутуу натыйжаларынын тизмеси келет [3].

Ошондой эле, ББПнын ОНдорун тиешелүү багыт боюнча МББСтеги компетенциялар аркылуу түшүнүктүү жазуу, жок дегенде программанын бир максатына дал келтирүү, МББСтеги жалпы маданий жана кесиптик компетенцияларга, иш берүүчүлөрдүн талаптарына таянуу, баяндап жазууда (формулировкалоодо) бул ОНду баалоодо көңүл борборунда жайгашкан иш аракетти аныктай турган 2-3төн ашык эмес этиштерди пайдалануу, ар бир ОНду бир сүйлөм аркылуу жазуу принциптерин жетекчиликке алуу зарыл [4].

Ал эми магистрдик билим берүү программаларын окутуу натыйжаларын долбоорлоодо көрсөтүлгөн принциптер менен катар 1-таблицада келтирилген магистратурада окуу процессин уюштуруунун жана окутуу натыйжаларын мүнөздөөчү субъекттердин (магистранттардын) өзгөчөлүктөрү эске алынат.

Жогоруда белгиленген сунуштарды, принциптерди жетекчиликке алуу менен «Физика-математикалык билим берүү» магистрдик программасынын окутуу натыйжалары программанын бардык кызыкдар тараптарынын (иш берүүчүлөр, окутуучулар, бүтүрүүчүлөр, магистранттар) талаптарын эске алуу менен жана бул багыт боюнча МББСтин чегинде иштелип чыккан жана «Математиканы, информатиканы окутуу технологиялары жана билим берүү менеджменти» кафедрасында бир нече жолу талкууланган. Төмөндө аталган магистрдик билим берүү программасынын окутуу натыйжалары келтирилген:

1-ОН: *Өзү ээ болгон теорияларды жана концепцияларды чогултат жана интеграциялайт, кесиптик маселелерди чечүүдө дисциплиналар аралык байланышты колдонот.*

2-ОН: *Коюлган маселелерди чечүүдө кесиптештер, ата-энелер, өнөктөштөр менен кызматташат.*

3-ОН: *Зарыл инсандык-кесиптик сапаттарга, жалпы маданиятка ээ болот, өзүн реализациялайт жана өркүндөтөт.*

4-ОН: *Ар кандай билим берүү уюмдарында түрдүү билим берүү деңгээлинде окутуу процессин уюштурат жана ишке ашырат.*

5-ОН: *Билим берүү уюмун башкаруу процессин ишке ашырууну изилдейт жана баалайт, башкаруучулук чечимдерди кабыл алат.*

6-ОН: *Билим берүү чөйрөсүн, билим берүү программаларын жана жеке билим берүү траекторияларын педагогикалык долбоорлоону иш жүзүнө ашырат.*

7-ОН: *Илимий-изилдөө ишмердүүлүгүн жүргүзөт.*

зөт жана изилдөөнүн жыйынтыктарын баяндап берет.

8-ОН: *Маданий-агартуучулук ишмердүүлүгүн жүргүзөт.*

Магистранттын ишмердиги магистратурада окуу процессин уюштуруу өзгөчөлүгүнө карап билим, билгичтик, көндүмдөрдү жана компетенттүлүктү калыптандырууга багытталат. Бул процессте окутуучунун ролу - магистрантка зарыл болгон билим, билгичтик, көндүмдөрдү жана сапаттарды тандоого көмөктөшүү. Окутууга мындай мамиледе бир гана магистранттын позициясы эмес, окутуучунун да позициясы өзгөрөт, б.а. окутуучу максаттуу жана пландуу түрдө магистранттын кесиптик тажрыйбасын байыта тургандай кесиптик милдеттерди коюучу кырдаалдарга ылайыкталган окутуу технологияларына басым жасоо керек. Тагыраак айтканда, окутуу натыйжаларына жетүүнүн негизги шарттарынын бири – окутуу технологияларын туура тандоо. НББПны долбоорлоодо ар бир дисциплина (модуль) окутуунун күтүлүүчү натыйжаларына жеткире турган окутуу технологияларын караштырыш керек. Окутуу технологияларын тандоо билим берүүнүн экинчи деңгээлинин өзгөчөлүгүн, б.а. магистранттарга берилүүчү материалдардын, дисциплинанын өзгөчөлүгүн эске алуу менен ишке ашат.

ОшМУдагы магистрдик билим берүү программаларынын окуу планындагы дисциплиналардын окуу-методикалык комплекстерин анализдөө окутуу процессинде окутуу технологияларынын көптөгөн түрлөрүнүн колдонулушун көрсөттү. Ошол эле мезгилде, кээ бир дисциплиналар боюнча окутуу натыйжасына жеткире тургандай окутуу технологиялары максаттуу тандалбаган учурлар да аныкталды.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөр бул маселенин чечими катары магистрдик билим берүү программаларынын өзгөчөлүктөрүнө ылайык сабактын активдүү жана интерактивдүү формаларын, изденүүчүлүктү, өз алдынчалыкты активдештире турган окутуу технологияларын пайдаланууну көрсөттү: салттуу жана проблемдик лекциялар, видеоматериалдарды талкуулоо, электрондук презентациялар, ишкер оюндар, дискуссия, топтордо иштөө, окуу-изилдөө тапшырмаларын аткаруу, кесиптик кырдаалдарды жана тапшырмаларды чечүү, билдирүүлөрдү, баяндамаларды, тезистерди жана рефераттарды даярдоо, өз алдынча тапшырмаларды аткаруу, маалыматтарды анализдөө. Бул технологиялар магистранттын өз алдынча билим алуусун, изденүүсүн ишке ашыруу менен биргеликте кесиптик көндүмдөрдү калыптандырууга жана өнүктүрүүгө багытталат.

Теориялык билимдерди, практикалык билгич-

тик, көндүмдөрдү эффективдүү өздөштүрүүдө магистранттын индивидуалдуу окуу ишмердигинин түрдүү формаларын колдонууга болот: окуу жана илимий адабияттарды конспектилөө, негизги түшүнүктөр менен иштөө, кесиптик кырдаалга байланышкан маселелерди чечүү, практикалык материалды жыйноо жана анализдөө, өз алдынча иштерди аткаруу, тандалган тема боюнча баяндама, презентация жана рефераттарды даярдоо, изилдөө иштеринин жыйынтыктарын презентациялоо.

Ошентип, магистрдик билим берүү программаларынын окутуу натыйжаларын долбоорлоо магистратурада окуу процессинин жана магистранттардын өзгөчөлүгүнө ылайык ишке ашырылууга тийиш. Ал эми НББПнын окутуу натыйжаларына жетүүнүн ийгиликтүү ишке ашырылышы эффективдүү окутуу технологияларын пайдалануудан түздөн-түз көз ка-

ранды. Талапка ылайык долбоорлонгон окутуу натыйжалары жана ага жетүүнүн оптималдуу окутуу технологияларын тандоо - НББПнын ийгиликтүү ишке ашышынын негизги шарттарынан болуп саналат.

Адабияттар:

1. Каримова А.Д. Особенности результатов образовательного процесса в магистратуре // Психопедагогика в правоохранительных органах, 2011, №3(46).
2. Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты: «Физика-математикалык билим берүү» багыты (магистратура). - Б., 2015.
3. Алтыбаева М. Кесиптик билим берүүдө окутуунун натыйжаларын долбоорлоо маселелери: Окуу-методикалык колдонмо. - Ош, 2018.
4. Галимзянов Х.М., Попов Е.А., Сторожева Ю.А. Формирование и оценка компетенций в процессе освоения образовательных программ ФГОС ВО: научно-методическое пособие. - Астрахань, 2017.